

KEMAL TAHİR DÜŞÜNÇESİ VE GÜNÜMÜZ DÜNYASI KARŞITLIĞI: MODERN SONRASI KÜRESEL DÜNYA DÜZENİNDE TÜRKİYE'DE DEVLETİN VE TOPLUMUN MARJİNALLEŞMESİ

Ertan EĞRİBEL*

ÖZET: Kemal Tahir Türk toplum düşüncesinde bağımsız görüş ve tutumuyla tartışmalar üzerinde etkili oldu. Farklı dönemlerde siyasi bir otoritenin şemsiyesine ihtiyaç duymadan önemini korudu. Baykan Sezer ile birlikte görüşleri akademik düzeyde sosyoloji ekolü niteliği kazandı. Ancak akademik düzenin marjında veya dışında görüldü. Kemal Tahir romanlarında Osmanlı ve sonrası Batılılaşma serüvenini ve devlet/toplum düzeyinde alt üst oluşun yarattığı debelenmeyi, siyasi kadroların kendi aralarındaki çelişkileri, zaafı, hesaplaşma ve kısırlılığını ele almıştır. Günümüzde Batılılaşmaya karşı eleştiri Cumhuriyet'in kuruluşu ve Kemalizm ile özdeşleştirilen Türkçülüğe karşı, içe dönük anti-devletçi muhafazakâr ahlakçılık/din temelinde ele alınmaktadır. Günümüzde Doğu-Batı çatışması taraflardan birinin mevcut dengeyi/dengesizliği değiştirmesinin ötesinde çatışmayı aşması gerekmektedir. Bu çatışmanın aşılmasından bütün dünya halklarının yararı vardır. Kemal Tahir Türk ve Müslüman halklarla sınırlı olmayan/özdeşleşmeyen daha geniş bir kimliğin/cephenin savunucusu olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kemal Tahir, Batılılaşma, Küre-yerelleşme, Modernizm

Kemal Tahir Thought And The Constitution of the Today's World: The Marginalization of the State and Society in Turkey in the Post-Modern Global Order

ABSTRACT: Kemal Tahir was influential on the debates with his independent view and attitude in Turkish social thought. It maintained its importance in different periods without the need for the umbrella of a political authority. Together with Baykan Sezer, his views became a sociology school at the academic level. But it was seen on the margin or outside of the academic order. In his novels, Kemal Tahir dealt with the adventure of Westernization during and after the Ottoman Empire, the tumult created by the upheaval at the state/society level, the contradictions, weaknesses, reckoning and trapping among the political cadres. Today, criticism against Westernization is handled on the basis of introverted anti-statist conservative moralism/religion against the foundation of the Republic and Turkism, which is identified with Kemalism. Today, the East-West conflict needs to overcome the conflict beyond changing the current balance/imbalance of one of the parties. All peoples of the world benefit from overcoming this conflict. Kemal Tahir has been the advocate of a broader identity/front that is not limited to/identified with Turkish and Muslim peoples.

Keywords: Kemal Tahir, Westernization, Globe-localization, Modernism

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, ertanegribel@yahoo.com.tr, ORCID:0000-0003-1742-8006

Kemal Tahir 1910 yılında doğdu, 1973 yılında vefat etti. Bu yıl Kemal Tahir'in 50. ölüm yıldönümü, aynı zamanda Cumhuriyet'in kuruluşunun 100. yılı. Diğer bir deyişle dünyada Osmanlı'nın olmadığı ilk yüzyılı geride bıraktık. Kemal Tahir 50 yıl önce aramızdan ayrıldı. Kemal Tahir'in mezarı başında dostu, arkadaşı Aziz Nesin "fırtına dindi" demişti. Gerçekten de Osmanlı dönemini de katalım, 1908 sonrasında Osmanlı'nın sorunlarına çözüm yolu önerisi olarak Batıcılaşma siyaseti çerçevesi içinde ortaya çıkan "üç tarz siyaset" (Osmanlıcılık, Türkçülük, İslamcılık) tartışmalarının dışında kalan, karşıtlarının olduğu tek yazar Kemal Tahir'dir. Romanlarıyla Türk toplum düşüncesini sarstı. Eleştiriler sanat-edebiyat çerçevesinde kalmadı. Kemal Tahir Osmanlı/Doğu sosyalisti olarak suçlandı. Batıcılaşma siyasetinin dışında kalmasına rağmen Türk toplum düşüncesini etkileyen ender bir romancı ve düşünür oldu. Kemal Tahir, Tolstoy, Dostoyevski gibi Rus edebiyatçıların modern Rus düşüncesine ve devrimine yaptıkları katkıya benzer bir biçimde Türk toplum düşüncesini etkiledi. Ama resmi siyaset ve dünya görüşü dışında kaldı. Kemal Tahir romancılığı yanında "Doğu-Batı çatışması" kuramına ulaşan görüşleriyle ölümünden günümüzde de canlılığını sürdürüyor. Kemal Tahir Türk toplum düşüncesinde 1908-2023 dönemi gibi önemli bir tartışma ve arayış dönemi olan 1960-1980 döneminde bağımsız görüş ve tutumuyla tartışmalar üzerinde etkili oldu. Ecevit döneminde CHP'nin değişiminde önemli bir rol oynadı. 1980 darbesi sonrası Batı modernleşme eleştirilerinin resmi siyaset olmasıyla Türkiye Batı izleyiciliğine soyunduğunda Kemal Tahir'e olan uzaklık değişmedi. Türkiye'de zaman içinde değişen Batıcı solun ve post muhafazakâr sağın üç halinin de Kemal Tahir'le uyuşması söz konusu olmadı. Farklı görüş ve tutumu nedeniyle mevcut dünya görüşlerinden (sol Kemalizm, sağ Kemalizm ve post küre-muhafazakâr takımlardan) dışlandı. Kemal Tahir farklı dönemlerde siyasi bir otoritenin şemsiyesine ihtiyaç duymadan önemini korudu. Baykan Sezer ile birlikte görüşleri akademik düzeyde sosyoloji ekolü niteliği kazandı. Ancak akademik düzenin marjında veya dışında görüldü. Kemal Tahir-Baykan Sezer çizgisi bugün de sürekliliğini koruyor. Kemal Tahir ölümünden 50 yıl sonra da Batı dünya egemenliği karşısında Doğu'nun/Türkiye'nin direncini belirtiyor. Kemal Tahir'i Batı izleyiciliğinin ve siyasetinin uzantısı haline getirmek, eklemlemek ve aşmak mümkün olmamıştır.

Türkiye günümüzde ABD eksenli Batı dünya egemenliği içinde debelenmeye devam etmektedir. Cumhuriyetin suçlanması, inkâr/kopuş olarak görülmesi modern sonrası küre-yerel yeni değişikliklere uyum sağlamak amacıyla. Kemal Tahir romanlarında Osmanlı ve sonrası Batıcılaşma serüvenini ve devlet/toplum düzeyinde alt üst oluşun yarattığı debelenmeyi, siyasi kadroların kendi aralarındaki çelişkileri, zaafı, hesaplaşma ve kısıtılmışlığı ele almıştır. Osmanlı'nın tasfiyesi ve sonrasında kurulan yeni Türkiye devleti de bizim tarihimizdir. Sorunlarımız vardır, ama utanacağımız bir tarih değildir. Türkiye dünya tarihinin dışında değildir, dünyadaki değişim sürecini kendi açısından yaşamıştır. Mesele bu dönemi inkâr etmek değil sorgulayarak gerekli derslerin alınmasıdır. Kemal Tahir bir Doğu devrimcisi ve Osmanlı/Türk sosyalisti olarak Batıcılaşma siyaseti ve kadroların açmazını devletin/toplumun dramı olarak ele almıştır. Amacı devleti/toplumu ve siyasi kadroları mahkûm etmek, tarihi serüvenimizi inkâr etmek değil sorgulamak ve

aşmaktır. Günümüz Batı dünya egemenliği koşullarında da bu tutum önemini korumaktadır. Modern Batı dünya egemenliği geleneksel Doğu toplumlarını da kapsayarak günümüzde sınırına varırken (küreselleşirken) kendi düzenini mutlaklaştırmıştır. Batı'nın yeni bir aşama, sıçramayı öngörmemesi, Doğu toplumlarının da arayışlarının sınırlanması dünya uygarlık mirasını tahrip etmektedir. Türkiye'nin kendi varlığına karşıt küre-yerel dünya egemenliği ile uyum kurmaya çalışması devletin/toplumun marjinalleşmesine ve temsil sorununa yol açmaktadır. Kemal Tahir, Batıcılışma sonrasında yönetime karşı Anadolu irfanından ve değerlerimizden ahlaki ve dini bir kisve içinde söz eden muhafazakâr kesimlerin gündelik yaşamlarının iğretliliğini, kıyıcılığını, hırslarını, kaypaklığını, saflığı ve çakallığını, aile, akrabalık, komşuluk ilişkilerini, sapkınlığını, kaytarmacılığını, kolaycılığını, fırsatçılığını, cinselliğini, şiddetini, bozulmayı, halkı aşağılamadan, üstten elit bir dil kullanmadan halka inanmış bir devrimci olarak bize tanıtmaktadır. Toplumsal çözülme, bozulma toplumu/devleti aşağılamak ve toplumdan/devletten vazgeçmek, mevcut koşullara, çaresizliğe teslim olmak için değildir. Devlet/toplum düzeyindeki olumsuzluklar değişimin zorunluluğunun, kaçınılmazlığının gereğine ve bu yönde sarsılmaz bir iradeye işaret etmektedir. Bu açıdan romanlarında olumsuzlukları mutlaklaştırmadan, "orada takılı kalmayalım" a dayanan ironik, rahat ve iyimser bir üslup kullanmaktadır. Sözü edilen olumsuz özelliklerin gerçek bir çözüm söz konusu olduğunda nasıl değiştiğini ve çözümün toplumca fedakârca savunusuna dönüştüğü konusunda inancı tamdır. Aynı tutum yönetim kadroları/devlet için de geçerlidir. Kemal Tahir "gerçeğin değişkenliği" derken her koşulda gerçeğin yeniden keşfedilmesi ve değerlendirilmesini savunmaktadır. Bir kere elde edilen çözüm yetmez veya içine düşülen açmaz her seferinde yeni koşullarda yeniden değerlendirilmesi gereklidir. Kemal Tahir Türkiye'nin devlet/toplum düzeyinde Batıcılışma serüveni ve açmazlarını tarihi bir süreç olarak ele alıp bize tanıtmaktadır. Belirli bir anla, durumla ilgili yüzeysel bir tutumda, görüntüde takılıp kalmak yerine sürecin çeşitli yönleriyle değerlendirmemize izin verecek bir görüş ve tutumu değişimi içinde ortaya koymaktadır. Kemal Tahir'in tarih ile ilişkisi ve geleceğe olan umudu bu nedenledir, donmuş belli kalıpların dışında sorunların ortaya konması ve çözümüyle ilişkilidir.

Türkiye'de günümüzde Batıcılışmaya karşı eleştiri Cumhuriyet'in kuruluşu ve Kemalizm ile özdeşleştirilen Türkçülüğe karşı, içe dönük anti-devletçi muhafazakâr ahlakçılık/din temelinde ele alınmaktadır. Küre-muhafazakâr yeni dünya düzenine ve kimlik siyasetine uyumludur. Batı yandaşlığından kopulmuş değildir. Değişmenin kaynağı yeni koşullarla ilişkilidir. Türkiye'nin ve Batı'nın konumu temelde değişmemiştir. Türkiye'de siyaset II. Dünya savaşı sonrası ABD yandaşlığı ile yeni bir biçim almış ve sonrasında Sovyetler cephesinin tasfiyesiyle ABD eksenli küreselleşme siyasetine ve düşüncesine bağlı referanslara dayandırılmıştır. Bu yönde post-muhafazakâr yeni toplum örgütlenmesi 1980 darbesi ve Sovyetler Birliği'nin tasfiyesi sonrası egemen hale gelmiştir. İki kutuplu dünyanın sonu, küreselleşme ve neoliberalizm olarak adlandırılan döneme uyum çabası yeni toplumsal bir çözüm, görüş ve dayanak yaratmadan eklektik bir biçimde beka/iktidar sorunu olarak gündeme gelmiştir. Post-muhafazakâr küre-yerel yeni siyaset ve kimlik anlayışı dünya içindeki yerimiz ve rolümüzle ilgili yeni bir çözüme/siyasete temel olmamıştır. Anti-devletçi post-muhafazakâr toplumsallaşma anlayışı yeni imkan

yaratmak yerine, küreselleşmenin belirlediği imkanlara dayalıdır. Bütünsel yeni bir tarih görüşü olmadan içe dönük küre-yerel otoriterlik ve devletin/toplumun bekası üzerine temellendirildi. Devlet/iktidar toplumdaki ve tarihten kopuk kendi başına kutsal bir amaç ve araç haline geldi. Dış güçler karşıtı komplo teorileriyle, anti-devletçi reaksiyoner/mağduriyetçi kılık kıyafet, yeme içme, eğlence, din, bayrak, bölücülük, ahlakçı, dinci, cinsiyetçi, muhafazakâr gündelik yaşam pratikleri veya muhalif mutlak/soyut söylem kalıpları ve kutsal devlet kültürü üzerinden örgütlendi. Batıcılaşma dönemi devletin/toplumun bekası mirasının yarattığı sorunlar, imparatorluğu kaybetmenin verdiği travma otoriter ilişkilendirmeyi besledi. Yeni örgütlenme küreselleşme ile yerel arasındaki gerilim ve uyumun bütünleyici bir uzantısı olarak ortaya çıktı. İkisini bağdaştırmak için küreselleşme siyasetinin verdiği imkanlarla sınırlı içe kapalı beka anlayışına dayalı tartışmasız iktidar, kişi kültürü ve inançlar kutsal hale getirildi. Bu yeni yönelişte belirleyici olan modern sonrası Batı dünya egemenliği örgütlenmesidir. Batı ile farklılık görüşü içinde Batı yandaşlığı yapmak sorun olmamıştır.

Kemal Tahir bir romancıdır. Romanlarında ele aldığı konular ve sorunlar (Batıcılaşma, Osmanlı, meşrutiyet, İstanbul'un işgali, devlet ve toplum ikiliği, eşkıyalık, techir, gelenek, çözülme, yabancılaşma, din, savaş, Kemalizm, ittihatçılık, cumhuriyet, gerçekçilik, köy, şiddet, suç, sömürü, sosyalizm, dünya egemenliği, imparatorluk, Doğu-Batı, gerçekçilik vs.) yeni değildir. Ancak ele aldığı konu ve sorunlara bakış açısı ve yorumu yenidir. Romanları ile tutumu arasındaki bütünlük ve onu diğer romancılardan ve görüşlerden ayıran bu özelliğidir. Romancılığı ile düşünür kimliği içiçe girmiştir. Diğer deyişle başlangıçta bir bakış açısı/yöntemi vardır. Bu görüş ve tutumu zaman içinde verili görüşlerin eleştirisine dayalı olarak romancılığıyla birlikte geliştirmiştir. Yeni sonuçlara ulaştığında "yanılmıyız arkadaş" deyip kendi görüşlerini de eleştirmekten çekinmemiştir. Ele aldığı konu ve sorunları kendi bakış açısı/yöntemi aracılığı ile tanımlamaktadır, çeşitli konuları, sorunları ele almış olsa bile tavrı ve bakış açısı belirleyici olmaktadır. Buradan Kemal Tahir'in mirasını, romancılığı ve düşünür kimliğinin sürekliliğini sağlayan bazı özelliklerini saptayabiliriz. 1-Kemal Tahir daha başlangıçta sosyalist dünya görüşüne sahiptir. Ama sosyalizmi donmuş bir kalıp olarak almadığı için görüşlerini Türk toplum/tarih gerçeği önünde sürekli sınamakta ve geliştirmektedir. 2-Türkiye'nin sorunları ve çözümünü toplumlar arası ilişki ve çelişkiden kaynaklanmaktadır. Dünyanın ve Türkiye'nin sorunlarının çözümünü ve tarihi değişimi toplumlar arası temel çelişki ve çatışmaların aşılması yönünde tanımlamaktadır. Sorunlar çözümü üzerinde toplum güçlerinin etkili olması siyaset/devlet/iktidar (değişimi) aracılığıyla. 3- Devletin/yönetici kadroların Batıcılaşma seçimi/Batı yandaşlığı sorunların çözümü olmak bir yana sorunların kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır. 4-Kemal Tahir Doğu/Osmanlı devrimcisi, sosyalistidir. Batı dünya egemenliği Doğu ve Batı arasındaki dünya egemenlik ilişkisinden kaynaklanan temel çelişki ve çatışmaların aşılmasına dayalı bütünsel bir dünya görüşüne sahiptir. Mevcut Batı dünya egemenlik düzenine, soygun ve sömürüye karşı olduğu için Doğu öncülüğünde ve sözcülüğünde toplumsal/tarihi değişim anlayışını savunmaktadır. Batı sosyalizmine karşı bu yönde eleştirel bir tutum takınmaktadır. 5-Kemal Tahir Doğu-Batı çatışmasına dayalı Osmanlı mirasını ve toplumun Doğulu kimliğini savunmaktadır. Batıcılaşmaya/Batı yandaşlığına ve Batı dünya görüşlerine

karşıtlığının nedeni budur. Günümüz dünya egemenlik ilişkilerinde belli değişiklikler olmuş olsa bile Batı'nın ve Türkiye'nin dünya içindeki konumu değişmemiştir. Kemal Tahir'in görüşlerinin günümüzde de güncelliği bu nedenledir. Kemal Tahir ile olan ilişkimizin doğrulanması ve sahip çıkılması kendi yöntem/tarih anlayışından kopartıldığında sıradanlaşmaktadır.

ABD eksenli küreselleşme yeni bir kurucu siyaset ve dünya görüşü olarak kendini tanıtmamaktadır. Modernleşmenin sınırına varması düzenin mutlaklaşması nedeniyle yeni bir aşamadan söz edilmemektedir. Modernleşmenin/Batıcılışmanın eleştirisi yeni bir geleceğin ve aşamanın temellendirilmesi değildir. Tam tersine toplum ve koşullar ötesi, zamansız bütünsel dünya görüşleri ve tarihe (yönteme) karşı bir eleştiriyi belirtmektedir. Batı içi çelişkiler ortadan kalktıktan ve ABD'nin öncülüğü ve sözcülüğü Batı içinde tartışma konusu olmaktan çıkmasıyla Batı, modernleşmeden, bütünsel dünya görüşleri ve toplumsal/tarihi değişme anlayışından, toplum modelinin evrenselliği görüşünden vazgeçmiştir. Batı sosyalizminden vazgeçilmesi ve emperyalizmden söz edilmemesinin de bir nedeni budur. Diğer bir deyişle Batı dünya egemenliği mutlaklaşırken, kendini Batı-dışı toplumlardan bütünüyle ayırmıştır. Mevcut dünya düzeni içinde farklılıkları mutlaklaştırmaktadır. Geçmiş ve gelecek perspektifinden kopmuştur. Doğu-Batı çatışması ve sorunları aşılmamış olmasına rağmen mevcut dünya egemenliğine bir tehdit olarak görülmemektedir. Dünya uygarlık tarihini (Doğu-Batı çatışmasını) müzeliğe, geçmişte kalmış sorunlu bir miras ve yük olarak değerlendirmektedir. Bütünsel dünya görüşlerinden ve perspektifinden vazgeçilmiştir. Eline geçirmiş olduğu üstünlükle mevcut düzeni/düzensizliği temel sorunlardan, tarihten bağımsız, sınırları/kuralları olmayan kaotik belirlenmemiş, tanımlanması mümkün olmayan bir yığın olarak bırakmaktadır. Toplumlar arası ilişkileri ve sorunları ırk, din/inanç, ahlak, cinsiyet, devlet, öteki/düşman gibi mutlak/değişmez kimlikler siyaseti içinde ele almaktadır. Türkiye'de de mutlak kimlik özellikleri ile küre-yerel döngü köksüz popüler anlatılarla bütünleştirilmiştir. Küreselleşme ve yerliliğin üretimi birbirinden ayrılmış, parçalanmış, kaotik, gerilimli bir ilişki olsa bile egemen sisteme uyumlu, kontrollü bir siyasi tabana sahiptir. Küresel ve yerelin kendisini temsili meta din, kültürel pejoratif değerlerle, bağlamından koparılmış kurgu anlatı ve alıntılarla gerçekleşmektedir.

Türkiye'de modern sonrası küre-yerel devlet/toplum anlayışı Türk toplum tarihi ve mirasının bütünlüğüne/cumhuriyete karşıt kimlik anlayışı biçimindedir. Küreselleşmenin yıktığı ulus-devlet ve statükolara uyumlu anti-devletçi dönüşüm marjinal ve marjinal kesimlere yeni imkanlar yaratmaktadır. Resmi görüşün, vesayet eleştirisi altında yeni statükonun savunulması ve düzene sızmak, sahip çıkmak mümkün olmaktadır. Türkiye'de post-muhafazakâr devlet/toplum özellikleri, değerleri resmi örgütlenmenin ve kuralların dışında, tarikat/cemaat tarzı örgütlenme ve iktidar anlayışı ile birlikte gündeme gelmiştir. Giderek ABD eksenli küresel ilişkilerin tekeli yeni siyasi kadrolarla ve İslamcı muhafazakâr partiyle temsil edilmiş, devletin otoritesiyle özdeşleşmiştir. Devlete paralel marjinal/parazit yapı ve kadrolaşma bir yandan devlet imkanları ile yaratılan ranta el koymak, diğer yandan eski kadroları tasfiye etmek üzere zorunlu görülen işleri yapması için gerekli olmuştur. İktidardaki siyasi parti kendini sürekli hale getirmek, Batı ile ilişkileri bütünüyle kendine bağlamak için farklı toplum kesimlerinin kimlik ve değerlerini

dışlamaya kadar gidecektir. 21 yıl iktidarda olan İslamcı muhafazakâr kadro marjinal ilişkileri de kapsayacak biçimde ilişkilerin tekeli üstlenmiş, lider/reis/parti/devlet/toplum birliğine dayalı otoriter yeni siyaset anlayışını pekiştirmiştir. Günümüzde Türkiye’de modern sonrası yeni siyasetin kaynağı dünya içindeki yerimizin ve rolümüzün belirsizleşmesine, tanımlanamamasına dayalıdır. Küreselleşmenin kenarında veya dışında debelenen siyaset ve toplum örgütlenmesi de bunun izdüşümü olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye’nin rolü küresel düzenin sorunlarının süpürüldüğü, izole edildiği “çöplüğü” olmaktan ileri gitmemektedir. Toplumlar arası ilişkiler çerçevesinde küresel dünya egemenliğinin askeri, siyasi, ticari kaynağını denetlemek ve biçimlendirmek mümkün olmadığından, ortaya çıkan belirsizlikte her şey mübah görülmüş, dinden gündelik yaşama, siyasetten kültüre kadar çeşitli düzeylerde tutarsız, otoriter ilişkiler düzeni geçerlilik kazanmıştır. Yeni bir alternatif çözüm yaratamayan toplum da post-muhafazakâr siyasete ortak olarak anti-devlet temelli siyaset aracılığıyla pay almaya çalışmaktadır. Bu durum devlet ve toplum düzeyinde tahribata ve kimlik sorununa neden olmaktadır. İlişkilerin kaynağı toplumun kendi ilişkileri ve sorunları dışında ABD eksenli küreselleşmedir. Modern sonrası post muhafazakâr devlet/toplum ideolojisi Türk toplum tarihinin bütünlüğüne ters/karşıt, bütünlükten kopuk, kurgusal bir yığına dönüşmüştür. Dünya egemenlik ilişkilerinde uygarlıklar ve bölgeler arası çelişkiler derinleştikçe ortaya çıkan kaygan, belirsiz zeminde devlet ile toplum arasındaki ilişki devlet parti özdeşliği ve ilkesizlik olarak kendini açığa vurmaktadır.

Batı merkezli dünya egemenliği sınırına gelerek uygarlık tarihini tahrip ederken Türkiye’de de benzer bir değişim, bozulma ve kokuşma ortaya çıkmıştır. Bunun ilk belirtileri devlet/toplum güçleri düzeyindedir. Türk toplum tarihi ve kimliğinin dışında siyasi bir seçim olarak ortaya çıkan küreselleşme yeni ilişkilere dayalı kadro değişikliğine neden olmuştur. Küresel ilişkilere etnik, dini ve bireysel düzeyde dolaylı olarak katılmanın, ortak olmanın mümkün olması, düzenin marjında veya marjinal olan kesimlerin düzene sızmalarına ve toplumun/devletin temsilcisiymiş gibi görünmelerine imkân vermiştir. Yeni siyaset eğitimden iktisada, güvenlikten kültür hizmetlerine çeşitli düzeylerde kendine bağlı memur kadroların istihdamı yanında, devlet imkanlarından üretim dışı pay almaya/vermeye dayalı geniş bir toplumsal dayanak yaratmıştır. 1980 sonrası resmi kadrolara ve siyasete muhalefet ile üretimde dayanağı olmadığı halde düzene sızmanın ve pay almanın mümkün olması toplum/devlet düzeyinde yeni sorunlara neden olmuştur. Ancak küreselleşmenin egemen ilişki olması ve sürekliliği Batı ile kurulan yeni ilişkilere ve siyasette katılma, kişisel düzeyde ortaklık ve pay alma umudunu beslemiş, bozuk düzene ve yeni kadrolara bu yönde “istikrar” kazandırmıştır. Türkiye’de son 40 yıldır devlet/toplum tahrip oldukça, bozulmadan yararlanan geniş toplum kesimleri kaotik/bozulmuş istikrarı değiştirmek yerine, şikâyet/isyan etseler de (Batı ile kurulu ilişkilerden pay alma umuduyla) sürdürülmesinden yana oldular. Toplumun/devletin bozulması, yağmaya çeşitli toplum kesimlerinin de katılması yeni çözüm arayışı ve sorgulama çabası da ortadan kalkmış, bozuk düzenin ve otoritenin desteklenmesine dönüşmüştür. Yeni siyasi ve toplumsal değişim toplumun kendi ilişkilerinden, tarih ve sorunlarından kaynaklanmamıştır. Küresel ilişkilere bağlı olarak ortaya çıkan değişimin ortaya çıkardığı imkanlar ve zaaf düzenin marjında ve dışında kesimlere düzene sızma ve yeni ilişkilere ortak olma

istegini belirlemektedir. Mevcut ulus-devlet yapısı içinde imparatorluk siyaseti çözüm ve imkanları olmadan farklı etnik, dini, yerel çeşitli kimlikler birbiriyle uyuşmaz bir biçimde bir araya getirilmektedir.

İslamcı muhafazakârlaşma ile post Kemalizm arasındaki çelişki, eski ve yeni kadrolar arasındaki çekişme yeni ilişkilerin tekeli ele geçirme, temsil etme itişmesinden kaynaklanmaktadır. Türkiye’de siyasi partilerin geniş toplum kesimleriyle belediyeler üzerinden özellikle üç büyük şehirde oluşan kentsel rantın bölüşümü veya yağması ve bunların resmileşmesi vaatleri üzerinden siyasi güç ağları ve ilişkiler ortaya çıkmıştır. 1980 sonrası devletin/iktidarın imkanları üzerinden inşaat, yol, baraj, hava alanları, toplu konutlar, limanlar, iletişim, turizm, eğitim, askeri, altyapı yatırımları, özelleştirmeler, ihaleler, banka teşvikleri, hibeler ile yeni siyasi kadrolara destek olacak küre-muhafazakâr zengin bir sınıf oluşmuştur. Yine uluslararası düzeyde Sovyetler Birliği’nin tasfiyesi, İran devrimi, Balkanlarda, Kafkasya’da, Ortadoğu’da ortaya çıkan savaşlar büyük bir altüst oluşa, yeni sorun ve imkanlara yol açtı. Körfez savaşı, Arap Baharının yarattığı çalkantılar, Irak, Suriye, Afganistan, Rusya ve Ukrayna savaşları ve ambargoların yarattığı imkanlardan yararlanan marj-dışı ekonomik faaliyet, merdiven altı üretim, kaçakçılık, kara para girişi, savaştan kaçan sığınmacılar sorunlar yanında imkanlar da yarattı. Bu durum düzenin marjında ve dışında yeni kadroların siyasette katılarak etkili olmasını, düzenin bozulmasından pay almasını sağlamıştır. Devletin kamu hizmetlerinde kullanılan memur sayısı son on yılda 6 milyona çıkarıldı. Üretim ilişkileri dışında kalan çocuk, engelli, yaşlı, dezavantajlı kesimlere aylık bağlanması, aile yardımları, belediye arpalıkları, kredi ve vergi afları, özelleştirmeler, imar afları, yeni imar alanları açma, tarımda ve sanayide teşvikler, kamu inşaatları, doğalgaz, ulaşım ihaleleri, erken emeklilik, yurtdışı çifte vatandaşlık ve göçmen yeni vatandaşlık, koruculuk, tarikatlar, aşiretler ve mafya örgütlenmesi, STK’lar, aile yardımları yolu gibi çeşitli enstrümanlarla post muhafazakâr siyasi kadro sistemin marjında ve dışında toplumsal dayanağını ve meşruiyetini geliştirmiştir. Artık kimin kanunun/değerlerinin geçerli olduğu tartışmalıdır. Giderek merkezi devlet ve siyasetin çökmesiyle merkezin yerini alan marjinal ve marj-dışı ilişkilere dayalı geniş toplum kesimleri devleti/toplumu tahrip etmek/bozmak pahasına kendi çıkarlarını küre-yerel düzenle özdeşleştirmişlerdir. Yeni dönemde/düzende üretim kaynaklı ilişkilere dayanan toplumsal sınıflar, işçiler ve köylüler marjinalleşmiştir.

Küreselleşmeci post-muhafazakâr siyasi kadroların son dönemde seçim başarısını soyut, hayali söylemlere, yalanlara dayandırdığı, geniş kesimlerin de buna kandiği görüşü bir yanılıdır. Toplumun her sınıftan geniş kesimleri mevcut siyasi seçime paralel bir biçimde Doğulu toplum kimliklerini ve düzeni tahrip ederek siyaset aracılığıyla üretim dışı pay almaya ve düzene ortaklığa koşulmuştur. Ancak bunun bir sınırı vardır. Mevcut çözüme ve düzene ortak olmak etnik, dini tarikat, hemşerilik, aşiret ve cemaat bağlantılarıyla düzenlenmekte ve bireysel düzeyde lütuf olarak kalmaktadır. Çözümün bütün toplumu kapsayan bir siyasi temsil ve düzene dönüşmesi söz konusu değildir. Muhafazakâr İslamcı kadroların iktidarda “başarısı” toplum içinde ayrışmaya ve bu yönde temsile dayalı toplum mühendisliği alanındadır. Böylece küre-yerel siyasete dayanak olacak biçimde düzenin marjında ve dışında yeni kadrolara destek olacak geniş bir toplumsal kesim yaratıldı. Modern kurumlar, bürokrasi, ordu, hukuk, üniversite, gençlik, basın, yayın, dergicilik, eğitim,

sağlık hizmetleri, meslekler, sendikalar, odalar veya üretimle ilişkili işçi, köylü, kapitalist çeşitli sınıflar düzeyinde örgütlenme, düzen üzerinde etkinlik, toplumsal güç oluşturma, devletle ortaklık veya toplumsal muhalefet ile iktidara gelme imkanları ortadan kalktı. Giderek düzenin marjında ve dışında toplum ve değerlerin tahribine dayalı modernleşme karşıtı antici-kimlik ve antici-devlet savunusu öne çıktı. Küresel dünya egemenlik düzeninde devlet/toplum sistemin marjında veya dışında kalırken, siyasi kadrolar verili dünya düzeninin marjında ve dışında birlikte örgütlendi. Geniş toplum kesimleri kimlik siyasetine dayalı iktidara/devlete uzaklık ve yakınlığa, pay almaya bağlı olarak kendi içinde bölündü ve birbirine karşıt hale geldi. Toplumun küresel düzene/dış güçlere karşıtlığı dünya egemenlik ilişkilerinin dışında yeni bir arayışa dönüşmedi, küresel düzene uyumlu, egemenlik ilişkileri içinde yer alma itişmesinin dışına çıkmadı.

Türkiye’de 1980 sonrasında 200 yıllık Batıcılışma/modernleşme deneyimi küresel dünya egemenliğini ve yeni siyasi kadroların varlığını doğrulamak için eleştirel bir biçimde ele alınmıştır. Amerikan karşıtlığı görüntüsü Batı ile farklılık görüşünden kaynaklanmaktadır. Ancak farklılık işbirliğine/yandaşığa engel değildir, mevcut dünya egemenliğine uyumludur. Askeri, siyasi düzeyde ABD’ye ve NATO’ya bağlılık sürmektedir. ABD ile karşıtlık/farklılık mevcut dünya egemenliğine ortak olmadan yandaşlık biçimindedir. Mevcut dünya egemenliğinin yarattığı sorunlar itiraza neden olmaktadır. Ancak bu itiraz sahte bir kabadayılık olmaktan ileri gitmemektedir. Yeni dönemde devlet/toplum örgütlenmesinin tahrip olması yeni bir siyaset ve arayış önerisi olmamasının anlamı budur. Sonuçta Batıcılışma ile başlayan ve modern sonrası küresel dünya egemenliğiyle devam eden Batı siyasetine yandaşlık ama Batılı olmama siyaseti devam etmektedir. Batı üstünlüğünü paylaşma söz konusu değildir. Bu durum ABD’nin Türkiye’ye verdiği yer ve rolün sınırlılığıyla ilgilidir. Günümüzde Türkiye küresel düzenin marjında veya dışında, Batı’nın verdiği imkanlara dayalı olarak bir rol üstlenmektedir. Küreselleşme içinde Türkiye’nin yeri ve rolü tartışmalıdır. Devletin ve toplumun ABD dünya egemenlik ilişkilerine ortaklık çabası Türk toplum tarihinin değersizleşmesine neden olmaktadır. Devlet/toplum siyasi bir çözüme ve üretime dayalı olmadan bozulmuş, kaotik düzenden pay alma umudunu korudukça küre-yerel düzeni mahcup bir biçimde veya militanca desteklemektedir. Sorunları aşacak yeni alternatif düzen/siyaset önerisi olmadığından mevcut düzen ve kurumlar toplumu temsil etmeden işleyişini sürdürmektedir. Küresel ve yerel düzeyde sürekli kriz hali toplum tarihinin ve mirasının savunulmaz haline gelmesine neden olmuştur. Bu nedenle her sınıftan geniş toplum kesimleri küresel Batı dünya egemenliğiyle uyumlu/yandaş ancak dışında olumsuz, antici varlık belirtmişlerdir. Küreselleşmeye koşut antici, küre-yerel kimlik savunusu birlikte görülmektedir. Bu durum ABD eksenli küresel dünya egemenlik düzeninin pekişmesine yol açmaktadır.

Post muhafazakâr siyasetin kendisine dayanak olacak marjinal ve marj dışı kesimleri düzene katarak iktidarda etkili olması, devletin/toplumun zenginliğini yağmalaması, zenginliğin el değiştirmesi sadece iktisadi alanla sınırlı değildir. Giderek Türk toplum tarihi ve düşüncesinin de talanına dönüşmüştür. Toplum özelliklerinin, kaosa, belirsizliğe dayanması yeni çatışma alanları yaratmaktadır. XX. yüzyılda devlet sorunları karşısında Batıcılışma siyasi seçimini toplum kimliğiyle özdeşleştirmeye çalışmıştır. Yeni dünya görüşlerine/sosyolojiye ihtiyaç duyulması

bu nedenledir. Osmanlı sonrasında da yönetici-devletin kendi Batı siyasi seçimini yönetilen toplumu ortak etmeye çalışması, II. Dünya Savaşı ve son yirmi yılda bu yönde değişime zorlaması devlet/toplum düzeyinde kimlik sorununa/bozulmaya neden olmuştur. Devlet/toplum yeni çözüm ortaya koyamadığından siyasi kadrolar (millilik, yerlilik adı altında) toplumun tarihi zenginliğini talan etmeye koşulmuştur. Esas tehlike toplumun ve küresel dış güçlerin de bu talana katılarak dönüş yolunu bütünüyle kapamalarıdır. Türkiye günümüzde küresel ilişkilerin kaynağını denetleyemediği gibi buna karşı yeni bir siyaset arayışından da vazgeçmiş görünmektedir. Devletin/toplumun mevcut düzene ve yeni koşullara kendini uyarlamaya çalışması yeni sorunlara neden olmaktadır. ABD ile Çin arasındaki çekişmede Çin'in siyasi etkisini sınırlamak ve izole etmek için, Balkanlar-Kafkasya-Orta Asya Türklüğü ile Akdeniz'den Hint okyanusuna kadar çeşitli Türk, İslam toplumlarını kaotik bir denge/sizlik içinde dünyaya yabancılaştırmak önemlidir. Türkiye, ABD'nin Büyük Ortadoğu Projesi altında bölgesel düzenlemenin içinde siyasi bir önderlik, sözcülük ve temsil olmadan (kendisinin de artık içinde olduğu) bölgenin bütün sorunlarını yüklenmektedir. Eski Osmanlı tarihi coğrafyası olan bu bölge istikrarsızlaştırılarak Doğu ve Batı uygarlıklarına yabancılaştırılmak istenmektedir. Türkiye, ABD Orta Doğusu/İslamcılığı içinde ortaya çıkan sorunları (uluslararası göç, kaçakçılık, ambargolar, terör, uyuşturucu, şiddet, savaş gibi) izole ederken sorunlu devlet/toplum olarak kendi de yalnızlaşmakta, dünyadan izole olmaktadır.

Türkiye'nin mevcut dünya düzeninde yeri ve rolü modernleşme veya ABD küreselleşmesi karşısı yeni bir siyasete/değişime destek olmak ve bu yönde öncülük, sözcülük etmek değildir. Küreselleşme ile "yerli ve milli" arasındaki ayrışma ve gerilim, ABD üstünlüğüne dayalı dengenin/dengesizliğin sorunlarını yüklenmenin ifadesidir. Türkiye'ye verilen rol Batı adına da olsa bölgesel siyasi bir güç ve model olması değildir. Küreselleşme yandaşı yeni siyasetin ve kadroların Türkiye devletinin kuruluşunun 100. yılına karşı ilgisizliği veya karşıtlığı, Kemal Tahir'in görüşlerinin Kemalizm karşıtlığı açısından öne çıkarılışı ABD eksenli küreselci-yerli siyasete dayanak olmak içindir. Yeniden belirtelim. Gerçekte muhafazakâr İslamcı kadrolar ve muhalefet değil ABD küreselleşmesi modern/Kemalist ulus-devlet örgütlenmesini ve statükoyu yıkmakta ve yerine gelen marjinal kesimlerle iş birliği/yandaşlık yapmaktadır. Eski Osmanlı tarihi coğrafyasında da Batı'nın kurduğu dünya savaşları sonrası ortaya çıkan statüko da değişmektedir. Türkiye'de eski ve yeni siyasi kadrolar arasındaki karşıtlık, itişme bu verili çerçeve içinde imkanları ele geçirme, ilişkileri tekeline alma itişmesidir. 1990 sonrası küreselci solun, liberal muhafazakârların ve yeni İslamcı çevrelerin Kemal Tahir'e ilgisi bu yönde bir destek sağlama çabasıyla ilişkilidir. Kemal Tahir düşüncesi bu sınırlamaya sığmadığı için Kemal Tahir'e uzaklık korunmaya devam etmektedir. Kemal Tahir'in sosyalist/dışarda olduğunun söylenilmesi de bu nedenledir. Muhafazakâr İslamcı siyasetin düşünsel çerçevesi esas olarak -R. Tayyip Erdoğan'ın defalarca ifade ettiği gibi- iki kutuplu dünyada ABD yandaşlığına dayalı Türkçülük ve İslamcılık görüşleriyle öne çıkan Necip Fazıl Kısakürek'tir. Ama dünya artık o dünya değildir!

Kemal Tahir Batıcılaşma sürecini devletin/toplumun bozulması ve debelenmesi olarak bir bütün halinde ele almaktadır. II. Abdülhamid dönemi Batı içi çelişiklere dayalı Batıcılaşma siyasetinin artık sürdürülemeyeceğini göstermiştir. Reval

Anlaşması ile Osmanlı'nın tasfiyesiyle ilgili Batı'da birlik oluşmuştur. Dünya Savaşı'nda taraflar birbiriyle çatışırken Osmanlı konusunda ortak görüşlere sahiptir. Osmanlı kadroları buna direnç göstermiştir. Osmanlı'nın tasfiyesi ve yeni Türkiye devletinin kuruluşu bir sonuçtur. II. Abdülhamid dönemi imparatorluk dönemi siyasetidir. İmparatorluğun vermiş olduğu imkanlara dayalı olarak Batı içi çelişkilerde farklı siyasetlerin, farklı toplum özelliklerine dayalı Pan-Türkçülük, İslamcılık görüşlerinin savunmasına yöneliktir. Bu siyasetler birbirine karşıt olduğu gibi farklı kadrolar tarafından savunulmuştur. Devlet/saltanat bu siyasi kadrolar ve görüşlerden biriyle özdeşleşmemiştir. Osmanlı'da kural olarak, siyaset başarılı olmadığında başarısızlığın bedelini siyasi kadrolar hayatlarıyla ödemektedir. İttihat ve Terakki'nin devlete/siyasete el koyması sıra dışı ve istenmeyen zorunlu bir durumdur. Osmanlı İmparatorluğu'nun tasfiyesi üzerinde Batı içinde görüş birliği oluşunca imparatorluk imkanlarına dayalı Pan-Türkçülük ve İslamcılık siyasetleri sürdürülememiştir. Sonuçta dünya savaşında Türkiye'nin imparatorluğu savunması mümkün olmamıştır. Türkiye ancak son kalemiz olarak Anadolu'ya tutunarak devlet/toplum düzeyinde kendi bağımsız varlığını koruyabilmiştir.

Türkçülük, Cumhuriyetin kuruluşuyla gündeme gelen yeni bir siyaset ve dünya görüşü değildir. Osmanlı döneminde ortaya çıkmıştır. İslamcılık da aynı dönemde farklı kadrolar tarafından savunulmuştur. Ziya Gökalp'in formüle ettiği "Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak" başlangıçta imparatorluk ideolojisi olarak gündeme gelmiştir. Ancak İmparatorluk ortadan kalkınca Türkiye ile sınırlı yeni devlet/toplum ideolojisi olmuştur. Bu yeni durum yine Ziya Gökalp tarafından "Türkçülüğün Esaslar" kitabında formüle edilmiştir. Osmanlı sonrasında Cumhuriyetin kurucu ideolojisi Anadolu ile sınırlı Türkçülük biçimindedir. Türk Tarih Tezi ve Kemalizm bu değişimin ve sürekliliğin aldığı biçimdir. 10 milyonluk Türkiye'nin İngilizlerin ve Sovyetlerin egemenliği altındaki bütün İslam ve Türk toplumlarını askeri-siyasi düzeyde savunmak için gücü de yoktur. Doğu/Türk sorununu çözmek gibi o döneme kadar dünyada görülmemiş bir savaşın galibi olan İngiltere'ye karşı gücümüz yetmemiştir. Türkiye geleneksel Doğu ülkeleri yanında Türk ve Müslüman haklar arasında da İngiltere'ye ve müttefiklerine karşı bağımsızlık mücadelesi vermiş ve başarılı olmuş tek ülkedir.¹ Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve varlığı koruması sadece bizim için değil, bütün Doğu toplumları için önemli bir olaydır. Savaş sonrası ortaya çıkan yeni gelişmeleri etkilemiştir. II. Dünya Savaşı sonrası sömürgelerin bağımsızlaştığı, Batı kapitalizmi ve Batı sosyalizmi dışında yeni bir arayış içinde olduğu dönemde Türkiye Kemal Tahir ile Doğu koruyuculuğu ve savunuculuğuna dayalı Doğu/Türk sosyalizminin savunucusu olmuştur. Kemal Tahir'in görüşleri iki kutuplu dünya egemenliği çerçevesinde dünyada ve Türkiye'de ortaya çıkan değişime karşı bir yanıt olmuştur. Kemal Tahir düşüncesi Baykan Sezer ile bütünsel bir kurama/tarih anlayışına dönüşmüştür.

Kemal Tahir romanlarında, konuşma ve yazılarında 200 yıllık Batılılaşma sürecini ve Yeni Türkiye devletinin kuruluşunu tarihi bir değişim ve süreç olarak ele almıştır.

¹ Günümüzde ABD dünya egemenliği o dönemin İngiltere'nin dünya egemenliği ile bile kıyaslanamaz. ABD'nin eski Osmanlı coğrafyasındaki gücü bölgede çeşitli ülkeler ve güçler karşısında sınırlanmıştır.

Övgü veya sövgü yerine verili koşulları sorgulayıp siyasete/topluma yeni bir ufuk açma çabasındadır. Sosyalizmle ilişkisini de bu yönde bir sorgulama ve aşma çabası olarak görmek gerekir. Bir dönem Kemalistlerin ve sosyalistlerin Kemal Tahir eleştirisi, sonraki dönem muhafazakâr İslamcıların Kemal Tahir'e ilgisi ise mevcut görüşlerini doğrulama ve Kemalizmle sınırlıdır. Biri Batıcılışma-ulusculuk dönemi ve düşüncesiyle, diğeri küreselci-yerel (yerli ve milli) ayrımı ve gerilimine dayalıdır. Türkiye'nin Batıcılışma veya küreselleşmeci siyasete dayanma/yandaşlık çabası kendi kendini savunma çabasının (beka) dışına çıkmamıştır. Kemal Tahir düşüncesi ile Batı dünya egemenliği arasındaki karşıtlık günümüzde de devam etmektedir. Doğu-Batı çatışmasında Türkiye'nin konumu ve toplumun Doğulu kimliği değişmemiştir. Kemal Tahir günümüz sorunlarının çözümünde Doğu savunuculuğu ile ilişkili Osmanlılık mirasını öne çıkarmıştır. Osmanlı'nın Batıcılışmasını ve Cumhuriyet dönemini bu yönüyle sorgulamaktadır. Türk toplum kimliği/Osmanlılık ile Doğu/Türk sosyalizmi arasında bu yönde ilişki kurmaktadır. Kemal Tahir Türk ve Müslüman halklarla sınırlı olmayan/özdeşleşmeyen daha geniş bir kimliğin/cephenin savunucusu olmuştur. Osmanlı/Doğu devrimcisi olmasından bu anlaşılmalıdır. Günümüzde Doğu-Batı çatışması taraflardan birinin mevcut dengeyi/dengesizliği değiştirmesinin ötesinde çatışmayı aşması gerekmektedir. Bu çatışmanın aşılmasından bütün dünya halklarının yararı vardır. Bu devrimci görüş günümüz sorunlarının çözümünde en gerçekçi düşüncedir. Dünyanın doğal felaketler nedeniyle sonunun geldiğine inanan geniş kesimlerin Batı dünya egemenlik düzeninin sonsuza kadar süreceğine inanmaları ilginçtir. Günümüzde sorunların dünya ölçüsünde yıkıcı hale gelmesi mevcut dünya egemenliğinin getirdiği sorunların aşılması için koşulların olgunlaştığını göstermektedir.